

Krant

Driemaandelijks tijdschrift voor natuur- en milieueducatie in Vlaanderen

België - Belgique
PB
Antwerpen X
8/3630

P508830

37ste jaargang nr. 4 oktober – november – december 2007

Uitgegeven door het Centrum Voor Natuur- en milieueducatie vzw • ISSN 0771-291X • V.U.: P. Stryckers, Meir 44a, 2000 Antwerpen • Kantoor van afgifte: Antwerpen X •

De CVN-Krant verschijnt in: maart - juni - september - december • Abonnementen en redactie: Meir 44a, 2000 Antwerpen, tel.: 03-226 02 91, fax: 03-233 59 97, e-mail: info@c-v-n.be • url: www.c-v-n.be

INHOUD

VERSLAG VAN EEN CUR-
SUSMEDEWERKERSDAG

CVN WERKT VERDER
AAN EDO

VAN PLUIMEN EN
BRAAKBALLEN

BOEKBESPREKINGEN

UIT DE PROVINCIES

KORT GENOTEERD

VAN HET SECRETARIAAT

BEZOEK AAN “DE KLEINE AARDE” OP 28 OKTOBER 2007

De voorbije weken vonden op verschillende plaatsen cursusmedewerkersdagen plaats. De Oost-Vlamingen trokken over de grens, naar De Kleine Aarde in Boxtel (Nederland). Noël De-graeve was een van de enthousiaste deelnemers en brengt hieronder zijn verslag. Het bezoek kaderde in het CVN-streven naar educatie voor duurzame ontwikkeling (EDO).

Na een rustige busreis vanuit Dendermonde kwamen we rond 10u aan in “De Kleine Aarde” in Boxtel (Noord-Brabant). Na een gezellige ontvangst met een kopje koffie en een koekje, werd uitleg gegeven over de evolutie van De Kleine Aarde vanaf het ontstaan in 1972 tot vandaag.

MONDIALE VOETAFDRUK

De Kleine Aarde is ontstaan vanuit de vaststelling dat het niet goed gaat met het milieu en dat we anders zullen moeten omgaan met de omgeving waarin we leven, willen we een duurzame aarde d.w.z. een aarde waarin voor iedereen in de toekomst een aangenaam leven mogelijk blijft. We moeten ons vragen stellen zoals: wat en hoeveel eten wij? Hoe kleden we ons? Hoe gaan we op reis (te voet, met de fiets, met de auto, per vliegtuig)? Hoe wonen we (in een groot of in een klein huis)? Hoe groot is

ons elektriciteit- en gasverbruik?... Want je krijgt in deze wereld niets voor niets, alles moet geproduceerd worden en dat vereist ruimte op onze aardbol, ruimte die per definitie beperkt is, want de aarde is beperkt. Het vee produceert zuivelproducten en vlees, maar het vee heeft ruimte nodig (grasweiden...). Onze wollen kledij wordt door dieren geproduceerd, onze katoenen sokken en linnen rokken worden door katoen- en vlasplanten geproduceerd, maar dieren en katoen- en vlasplantages vergen ruimte. Reizen per vliegtuig vereist enorme hoeveelheden brandstof en produceert enorme kwantiteiten CO₂; de omzetting ervan via fotosynthese in O₂ vergt navenante bosruimtes. Idem voor de elektriciteit en gas die we thuis en in bedrijven verbruiken en die ook ergens in de wereld moeten worden geproduceerd en ga zo maar door. Rekening houdend met de nuttige aardoppervlakte en het aantal bewoners, is er voor elke aardbewoner vandaag 1,8 hectare ter beschikking. Vandaar is het begrip MONDIALE VOETAFDRUK ontstaan.

Door het beantwoorden van een aantal vragen kan elke, elk bedrijf, elke stad of elk land zijn eigen ‘voetafdruk’ berekenen. Zodoende kan nagegaan worden of we al of niet op een te grote voet leven. De voetafdruk is een cijfer dat berekend wordt via een mathematisch model. Tijdens de morgensessie heeft elk van de deelnemers 13 vragen op een vragenlijst beantwoord. Daaruit volgde dan voor elke deelnemer een berekende ‘voetafdruk’. Het ging om een ruwe indicatie want de vragenlijst was vereenvoudigd. De berekende voetafdrukken van

de deelnemers lagen tussen 6,0 en 1,0 met een groepsgemiddelde van 4 à 5 ha. In het *Living Planet Report 2006* wordt de voetafdruk per inwoner voor verschillende landen vermeld. Voor Nederland bedraagt hij 4,4 en voor België 5,5 ha. Het cijfer voor België wordt momenteel herberekend, want het verschil met Nederland lijkt abnormaal groot en is in eerste instantie niet te verklaren. De landen met de twee hoogste voetafdrukken zijn de Verenigde Arabische Emiraten (11,9 ha) en de VSA (9,6 ha). Het land met de laagste voetafdruk is Afghanistan (0,1 ha).

De berekening van de voetafdruk wordt met de tijd meer en meer verfijnd. Zo kan iedereen nu zijn/haar vakantievoetafdruk, voedselvoetafdruk of klimaatvoetafdruk berekenen. Het komt er telkens op neer een aantal specifieke vragen te beantwoorden waarna het rekenmodel de voetafdruk berekent. Het resultaat is telkens een cijfer in hectaren. Iemand die bv. op reis gaat per vliegtuig heeft een duidelijk grotere vakantievoetafdruk dan iemand die er te voet of per fiets op uit trekt.

De stad Londen is een schoolvoorbeeld voor hoe kan worden omgesprongen met de voetafdruk. De stad neemt maatregelen om zijn voetafdruk te doen dalen: zo kost het momenteel 12€ om per auto de stad binnen te komen. Om het aandeel van het voedseltransport in de voetafdruk te verminderen (81% van de voeding in Londen komt momenteel van buiten Groot-Brittannië) zal meer inlandse voeding worden aangevoerd... 20% der rijkste landen in de wereld eist voor zich 85% van de energie en grondstoffen.

Tijdens de discussie onder de leiding van dhr. Jan Juffermans werden veel opmerkingen en vragen geformuleerd zoals:

- de economische politiek van de overheid is gericht op werkgelegenheid. Echter, hoe meer mensen aan het werk zijn, hoe meer consumptie en hoe groter de voetafdruk. Hoe dit te rijmen?
- De economie is meer en meer gericht op geld, terwijl ze zich ook bezig zou moeten houden met de levenskwaliteit en dat impliceert veel meer dan alleen veel geld verdienen en veel consumeren.
- De voetafdruk verkleinen door thuis minder elektriciteit en gas te verbruiken vergt investeringen (vb. dubbel glas...) die geld kosten. Niet iedereen kan zich deze kosten veroorloven en dus kunnen rijkere gemakkelijker dan de minder bedeelden hun voetafdruk verminderen.
- We zouden moeten kunnen evolueren naar ‘elke straat zijn windmolen’, zodat de elektriciteit op een meer milieuvriendelijke manier wordt opgewekt. Dit vraagt een visie van de overheid.

- Hoewel de berekende voetafdrukken (per land, per stad...) een nogal pessimistisch beeld geven van onze levenswijze en van de toekomst, mogen we niet vergeten dat er de laatste 35 jaren heel veel acties ten goede zijn ondernomen om het milieu te verbeteren. Bij veel mensen is er een mentaliteitsverandering merkbaar: men denkt meer dan vroeger aan milieu. Trouwens, de groep die hier vandaag aanwezig is bestaat uit natuurgidsen en wij dragen de boodschap uit zo veel we kunnen, door onze houding, onze daden en levenswijze.
- De berekende voetafdruk per stad, per land... is een cijfer, uitgedrukt in een aantal hectaren en is bijgevolg een objectief en neutraal gegeven, heeft geen politieke kleur en kan bijgevolg tot op het hoogste beslissingsniveau door beleidsmensen worden gebruikt om een ecologische politiek te voeren.

BEZOEK AAN DE SITE “DE KLEINE AARDE”

Om de verschillende energiebesparende en milieuvriendelijke

Heeft u ook dat gevoel: dat de tijd steeds sneller gaat?

De discussies over wanneer het nieuwe millennium van start is gegaan –weet u nog: was het in 2000 of 2001?– lijken nog maar net voorbij en het einde van het eerste decennium komt alsmear duidelijker in zicht. Hoe dit gevoel te rijmen met datgene waar we als educatoren mee bezig zijn: werken op lange termijn? Wordt die lange termijn ook steeds korter? Of krijgen we gewoon minder tijd om onze doelen te bereiken? Die vragen komen op je af als je geconfronteerd wordt met een begrip zoals ‘educatie voor duurzame ontwikkeling’. Hoeveel tijd heb je daar niet voor nodig, ook al zegt iedereen die het kan weten dat de tijd dringt? In september 2000 ondertekenden alle 191 VN-lidstaten de Millennium Development Goals, kortweg de Millennium-doelstellingen. Een van de acht doelstellingen gaat over het verzekeren van een duurzame omgeving. Die doelstelling moet bereikt zijn ergens tussen 2015 en 2020. Dit voelt aan als overmorgen. Of bedoelden de opstellers van de doelstellingen dan toch dat er een millennium voor nodig zal zijn om ze te behalen? Laten we hopen van niet. Dat zou een erg pessimistische gedachte zijn, en educatoren zijn nu eenmaal van nature optimisten. Maar een snuifje realiteitszin kan ook nooit kwaad, dacht ik.

Paul Stryckers, directeur CVN.

(Foto Pieter Blondé – CVN)

(Foto Pieter Blondé – CVN)

woon- en leefmogelijkheden te illustreren, hebben we onder de leiding van een natuurgids een bezoek gebracht aan de tuinen en installaties van *De Kleine Aarde*. De tuinen zijn op een bestudeerde manier samengesteld zodat zonder pesticiden en kunstmeststoffen op een volwaardige biologische manier mooie resultaten worden gerealiseerd. Voorbeelden vinden we in de moestuin waar ieder jaar de teelt wordt aangepast in functie van de toestand van de grond en de planten die er het vorige jaar stonden. Andere voorbeelden vinden we in de kruidentuin, de snijbloementuin, de afsluitingen met snoei-hout die nest- en broedgelegenheid bieden aan allerlei insecten, vogels, kleine zoogdieren. Met oude dakpannen worden lage muurtjes gemaakt waarop (tussen de pannen) allerlei planten groeien... Origineel is de ‘fietstest-plaats’ waar bakfietsen, kinderkarren... worden uitgetest (dergelijke fietsen zien we meer en meer op straat).

Verder werd uitleg gegeven over verschillende ecologische methoden voor energieproductie, waarvan een aantal in *De Kleine Aarde* wordt toegepast zoals zonnepanelen voor elektriciteitsproductie en zonneboilers voor de productie van warm water. In kamers worden muren bezet met leem waarachter buizen lopen met warm water op lage temperatuur (35°C). Die geven hetzelfde warmte-effect als klassieke radiatoren die gevoed worden via een centrale ketel met water op veel hoger temperatuur (60-70°C). Isolatiematerialen zoals stro, papiersnippers, schelpen, wol... werden becommentarieerd. Echt innovatief is de regenwatervergaarbak: eenvoudig in constructie, mooie design. De vergaarbak kan ±400liter regenwater bevatten, is 2,15 meter hoog en neemt weinig plaats in. Een kraantje onderaan het reservoir geeft water onder druk (wegens de hoogte van 2,15m), waaraan een tuinslang kan worden verbonden.

Noël Degraeve

CVN werkt verder aan EDO

EDO, geen toverformule maar (alweer) een afkorting die de lezers van de CVN-krant stilaan bekend zal voorkomen: *Educatie voor Duurzame Ontwikkeling*. EDO is ontstaan in het kielzog van het concept duurzame ontwikkeling, dat ontwikkeld werd in de loop van de jaren tachtig. Duurzame ontwikkeling gaat ervan uit dat ecologische, economische en sociale gegevens met elkaar in evenwicht moeten worden gebracht opdat de mensheid zich verder kan ontwikkelen op een duurzame wijze. Dit laatste betekent dat alle huidige bewoners van de aarde evenveel recht hebben om zich te ontwikkelen, maar dat we er met zijn allen moeten voor zorgen dat latere generaties op dezelfde manier gebruik kunnen maken van onze planeet als wij dat nu doen. Om dit te bereiken, volgens de bedenkers van het concept, moet van onderuit gewerkt worden. Een dergelijke ‘cultuuromslag’ van bovenaf opleggen, werkt immers niet. Het spreekt vanzelf dat in zo’n benadering educatie een belangrijke rol toebedeeld krijgt. Niet toevallig is in 2005 de **Decade van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling** van UNESCO van start gegaan.

Duurzame ontwikkeling lijkt op het eerste gezicht een utopische doelstelling. De armoede uit de wereld helpen én dan ook nog eens ervoor zorgen dat alle toekomstige generaties

aan hun trekken kunnen komen –een gebrek aan ambitie kun je duurzame ontwikkeling allerminst aanwrijven... Het is duidelijk dat de weg naar duurzaamheid nog heel lang zal zijn. Bovendien is het eindpunt hoegenaamd niet in zicht. Dat zou het maar kunnen zijn als onze samenleving absoluut statisch was, maar die verandert voortdurend en steeds sneller. Toch betekent dit hoegenaamd niet dat we dan maar niet op weg moeten gaan. En dit gebeurt al. Overal op aarde zijn overheidsinstanties, particuliere organisaties, bedrijven en gewone burgers bezig met stapjes te zetten op de weg naar duurzaamheid.

CVN heeft zich enkele jaren geleden de vraag gesteld of EDO een meerwaarde zou kunnen betekenen voor de eigen werking. M.a.w., in welke mate verhoudt EDO zich tot ons traditionele werkveld, de natuur- en milieueducatie (NME)? Na interne discussies binnen bestuur, personeel en vrijwillige cursusmedewerkers bleek dat EDO niet zo fundamenteel afwijkt van NME die voldoende aandacht besteedt aan de maatschappelijke aspecten van natuurbehoud en milieuzorg. Toch is er een meerwaarde, in die zin dat in EDO meer samen-gewerkt wordt met externe partners wat sneller een verbreding van de resultaten kan opleveren dan met NME het

geval is. In een volgende CVN-krant zullen we hier dieper op ingaan. De discussietekst *Visie van CVN op ‘Educatie voor Duurzame Ontwikkeling’* is overigens nog steeds beschikbaar en aan te vragen op het landelijk secretariaat.

Het CVN-beleidsplan 2006-2010 bepaalt dat CVN zijn cursussen heroriënteert naar EDO. Deze beweging is al enkele jaren aan de gang met bepaalde vervolgm modules en de cursus Natuur-in-zicht. Momenteel buigt een stuurgroep zich over de herwerking van de cursus natuurgids. Dit slaat zowel op de inhoud als op de werkvormen en methodieken. Er wordt stapsgewijs gewerkt, waarbij verwacht wordt dat de volledig vernieuwde cursus half 2009 beschikbaar zal zijn. De cursussen die volgend najaar starten, zullen al wel kunnen werken met de vernieuwde onderdelen ‘beleid’ en ‘methodiek’.

EDO mag zich niet beperken tot de tweede lijn, dit zijn de vormingscursussen binnen het cursustraject natuurgids. Ook de activiteiten van de natuurgidsen zelf kunnen meer EDO-gericht worden. Om dit te bereiken, werd door CVN een projectvoorstel *Natuurexcursie: samen op weg naar duurzame ontwikkeling* ingediend bij de Vlaamse minister-president. Dit project omvat het uitwerken van een publicatie met goede

EDO-praktijken voor natuurgidsen en het organiseren van een trainingsweekeind en een studiedag. Publicatie en vormingsweekeind gebeuren samen met onze Nederlandse zusterorganisatie IVN. Het projectvoorstel werd onlangs goedgekeurd zodat de werkzaamheden binnenkort van start kunnen gaan. De publicatie wordt voor volgende zomer verwacht; het trainingsweekeind zal kort na de zomervakantie plaatsvinden. We houden u op de hoogte!

Het engagement van CVN naar EDO is ook de Vlaamse overheid niet ontgaan. Onze organisatie werd gevraagd om tijdens een tweedaagse cursus voor NME-professionals en geëngageerde vrijwilligers een workshop te organiseren over ‘Van NME naar EDO?’. Tijdens deze workshop werd een ontwerp van checklist voorgesteld aan de hand waarvan programmatoren kunnen nagaan in welke mate een activiteit beantwoordt aan EDO. Het gaat nog om een voorstel dat verder verijnd moet worden, iets wat met de reacties van de deelnemers zeker mogelijk is. De soms vinnige discussies tijdens de workshop illustreerden de grote belangstelling voor EDO binnen het werkveld. We proberen alleszins ons steentje bij te dragen.

Paul Stryckers

VAN PLUIMEN EN BRAAKBALLEN

Lezers schrijven ons

CULINAIRE KRUIDEN-WANDELINGEN

In navolging van gerenommeerde kruidenkenners organiseren Inverde, Natuurpunt en Vormingplus culinaire kruidenwandelingen voor alle leeftijden. Bosgidsen en natuurgidsen krijgen een opleiding van één avond om ‘wilde’ kruiden te leren verzamelen en te bereiden. De wandelingen gebeuren soms in samenwerking met een restaurant en kennen een stijgend succes. Als natuurgids stel ik mij echter de vraag hoe de deelnemers na de activiteit zullen omgaan met hun nieuwe kennis? Vooral naar kinderen toe hebben we als gidsen een heel grote verantwoordelijkheid als het gaat om de omgang met kruiden. We vergeten soms dat het kind na

de activiteit verder kan gaan experimenteren met wat hem of haar is voorgedaan. Wat heeft het onthouden? en: wat zal het met die kennis aanvangen? blijven voor de gids meestal onbeantwoorde vragen. Bijvoorbeeld, een kind leerde om met een stukje stengel van het Fluitenkruid een fluitje te maken. Is het kind in staat om daarna zelf tussen de gevaarlijke schermbloemigen het Fluitenkruid te herkennen? Kent het gevolgen van het naar de mond brengen van een stengel van de Gevlekte Scheerling, de doder van Socrates? Zal het bij het plukken een onderscheid maken tussen een ‘rijpe’ en een ‘onrijpe’ vlierbes? U komt het als gids maar te weten als er zich iets ernstigs voordoet! En wat zal er gebeuren als meerdere restaurants gaan

deelnemen aan deze nieuwe rage? Krijgen we dan toestanden zoals we nu kennen met het Eekhoorntjesbrood? Zal het plukgedrag in een ongunstige zin evolueren? In hoeverre zijn algemene planten dan nog beschermd door hun algemeenheid? Wat met de verbodsregels ons opgelegd door de decreten? Is er voldoende tijd en aandacht voor informatie naar de deelnemers toe? Bestaat er geen gevaar dat de drang om deelnemers aan te trekken voor ledenwerving, om als gids populair te zijn of om de kassa te horen rinkelen, de bovenhand gaat krijgen? Geachte collega natuurgids heeft u ook al nagedacht over deze nieuwe manier van gidsen? Vindt u het belangrijk om in deze materie een standpunt in te nemen dat voor iedereen

aanvaardbaar is, de kwaliteit van het gidsen ten goede komt en aandacht heeft voor de bescherming van onze kwetsbare flora? Zo ja, dan durf ik u te vragen om hieromtrent uw mening te kennen te geven aan de CVN leiding; rechtstreeks aan het secretariaat of via de provinciale educatief medewerker.

Marc Segher
Bosgids
Regio Dendermonde

U kunt uiteraard ook uw mening kwijt via deze rubriek, dan komen we ze meteen allemaal te weten. We zijn benieuwd! (red.)

BOEK-BESPREKINGEN

EUROPEES BESCHERMDE NATUUR IN VLAANDEREN

Het is een publiek geheim dat het Vlaamse natuurbeleid pas een grote impuls heeft gekregen door toedoen van het Europese beleid terzake. Met name de Vogelrichtlijn uit 1979 en zeker de Habitatrichtlijn uit 1992 hebben een doorbraak betekend. Niet alleen is nu een redelijke oppervlakte natuurgebied beschermd; de verschillende overheidsinstanties hebben moeten leren dat die bescherming veel méér is dan de ‘façade-regelgeving’ die we kenden uit de beginfase van het Vlaamse natuurbeleid. Het dossier *Deurganckdok* is daar een be-rucht voorbeeld van. Centraal in het Europese beleid staat het concept van ‘speciale beschermingszones’. Die worden ingesteld tot behoud van kwetsbare of bedreigde habitats en/of soorten. In Vlaanderen bestrijken de Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden samen ongeveer 15% van het grondgebied. Elke lidstaat is verplicht deze speciale beschermingszones in een ‘gunstige

staat van instandhouding’ te bewaren. Maar hier rijst een belangrijk probleem: wat is precies een ‘gunstige staat van instandhouding’? Hoe herken je die op het terrein? Wat moet er gebeuren om die te behouden? Hoe kun je eventueel een ‘ongunstige staat’ ombuigen in een ‘gunstige staat’? Hierop geven de Europese richtlijnen begrijpelijkerwijs geen concrete antwoorden. Maar die antwoorden zijn wel essentieel voor de verantwoordelijke terreinbeheerders, voor de controlerende instanties en voor iedereen die op een of andere manier met een speciale beschermingszone te maken krijgt. Om dit hiaat op te vullen werd door het *Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek* (INBO) een magistraal boek uitgegeven. Magistraal zowel wegens zijn omvang, inhoud als vormgeving. Het boek vangt aan met een beschrijving van de Europese regelgeving en van de belangrijkste ‘flankerende’ beschermingsmaatregelen in Vlaanderen. Maar laat u daar vooral niet door afschrikken; dit hoofdstuk neemt 57 van de 584 pagina’s in beslag. . . De hoofdmoot wordt gevormd door de algemene beschrijving van 49 habitattypen en 58 soorten van de Habitatrichtlijn en 94 soorten van de Vogelrichtlijn. Elke beschrijving is op dezelfde wijze opgebouwd. Het door-nemen van de verschillende ‘leeswijzers’ is daarbij onontbeerlijk. Van elke habitat worden achtereenvolgens behandeld: beschrijving; enkele kenmerkende plantensoorten; milieukarakteristieken; verspreiding; bedreigingen; beheer; herstel- en ontwikkelingskansen; overeenkomstige eenheden in andere ecologische indelingen. In deze laatste rubriek is vooral de vergelijking met de karteringseenheden van de biologische

waarderingskaart (BWK) erg handig. Voor de soorten gaat het om: beschrijving; habitat/ecologie; verspreiding; Rode Lijstcategorie Vlaanderen; bedreigingen; beheer. Voor elke habitat wordt op een kaartje aangegeven in welke speciale beschermingszones ze terug te vinden is. Voor de soorten uit Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn is dit kaartje vervangen door een algemeen verspreidingskaartje, want deze soorten moeten over het hele grondgebied worden beschermd. Wat meteen opvalt is het overvloedige gebruik van prachtige foto’s, vooral in het deel met habitatbeschrijvingen. Je zou dit kunnen afdoen als een ‘verkooptruc’, want onmisbaar zijn die foto’s niet in een boek met dergelijk opzet. Het is immers niet de bedoeling dat je de kenmerkende plantensoorten van een habitat of de beschreven diersoorten kunt determineren aan de hand van de afbeeldingen. Maar het lijkt wel een goed middel om een ruimer publiek dan alleen de betrokken wetenschappers en technici de smaak te pakken te doen krijgen van deze te beschermen natuur. Ongetwijfeld zal dit fraaie boek méér lezers en hopelijk ook gebruikers kennen dankzij de zeer fraaie verpakking. In die zin sluit het goed aan bij de levenslange bekommernis van de vorige administrateur-generaal van INBO, Eckhart Kuijken, die draagvlakvorming voor natuurbehoud steeds een zeer warm hart heeft toegedragen. Met de overhandiging van het eerste exemplaar van dit boek aan toenmalig Vlaams leefmilieuminister Kris Peeters kon Kuijken in juni laatstleden op een waardige wijze afscheid nemen van zijn beroepsloopbaan. Ik ben ervan overtuigd dat dit boek vrij

snel tot de standaardnatuurbibliotheek van natuurbeherend Vlaanderen zal gaan behoren. Maar hoeft het gezegd dat dit ook voor natuurgidsen die in speciale beschermingszones gidsen of te maken krijgen met een ‘Bijlage 4-soort’ een heel waardevol hulpmiddel betekent voor de ondersteuning van hun educatieve werk?

Decleer, K. (red.)(2007) Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee, Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO. M.2007.01, Brussel, 584 p., gebonden, full color, ISBN 978-90-403-0267-1, prijs: € 34,50.

P.S.

Speciale Beschermingszones in Vlaanderen en de Noordzee: Figuur p. 21 van het boek

VELDGIDS NEDERLANDSE FLORA

Toen in 2000 de *Veldgids Nederlandse flora* op de boekenmarkt verscheen, betekende dit even wennen voor de traditionele floragebruiker. Het boek maakt gebruik van ‘snelle tabellen’ waarbij je kolomsgewijs van links naar rechts een aantal kenmerken vergelijkt. Op die

manier volstaan enkele stappen om je –al dan niet via familie en/of genus– naar de soort te leiden. Inmiddels beleefde die eerste versie vier drukken. Het werd dus tijd voor een volledig herziene en uitgebreide versie. Die is er nu met de vijfde druk. Aan deze nieuwe druk is hard gewerkt. In grote trekken ziet hij er uit als de eerste, maar wie beide uitgaven vergelijkt zal merken dat geen twee pagina’s gelijk gebleven zijn. Het aantal pagina’s ging van 424 naar 480. Concreet zijn er 160 nieuwe soorten aan de tabellen toegevoegd. Meer dan 300 nieuwe tekeningen van planten of plantendelen kwamen erbij, waardoor nu meer dan in de vorige drukken bijna alle soorten afgebeeld zijn. De tabellen werden ook herwerkt om algemene soorten zoveel mogelijk naar voren te plaatsen, wat het gebruiksgemak zeker nog vergroot. Het register omvat nu de wetenschappelijke en de Nederlandse namen van alle soorten. Door beide door elkaar te plaatsen, wordt het opzoeken vergemakkelijkt. Deze nieuwe druk knoopt aan bij een traditie die we kenden van de ‘Heimans en Thijsse’: het vermelden van de klemtonen bij de wetenschappelijke namen. Bij een eventueel gebruik van wetenschappelijke namen hoort inderdaad een correct gebruik ervan, ook wat uitspraak betreft. En die is helemaal niet evident als je weet dat deze namen een mengeling zijn van Latijnse en Griekse woorden met elk hun eigen klemtoonsysteem. De tekeningen zijn zonder uitzondering heel verzorgd, hoewel soms onvermijdelijk erg klein afgedrukt. Deze veldgids richt zich tot de amateur die meer wil dan een populair bloemengidsje; het gaat dan ook om een complete flora die ook de

moeilijke groepen niet uit de weg gaat. Het gaat evenwel niet om een werk met wetenschappelijke ambities; daar zijn andere flora’s voor. De snelle tabellen zijn voor gebruikers uit het computertijdperk alleszins minder afschrikwekkend of ontmoedigend dan de traditionele dichotome sleutels. Toch bevat een klassieke flora een informatielaag die bij gebruik van een boek als de *Veldgids* wat verloren gaat. Zo is de opbouw van een klassieke flora gebaseerd op de fylogenetische verwantschap tussen de families. Je vindt de ‘primitiefste’ groepen vooraan en de meest geëvolueerde achteraan. De groeperingen die door de *Veldgids* worden gehanteerd zijn louter op praktische overwegingen gestoeld. Klassieke determinersleutels volgen meer de indeling van de families zelf, waardoor de gebruiker al doende meer inzicht verwerft in de vormenrijkdom binnen een familie maar dus ook in de globale familiekenmerken. Voor wie snel de namen van planten in het veld te weten wil komen, vind ik de *Veldgids* een prima instrument. Er bestaan ook al elektronische flora’s. Die vergen momenteel nog een volwaardige computer om mee aan de slag te gaan. Van zodra er ook een zakcomputerversie van bestaat, denk ik wel dat hun opmars niet meer te stuiten zal zijn.

Eggelte, H. (2007) Veldgids Nederlandse flora, 5de herziene druk, uitg. KNNV Uitgeverij, Zeist, 480 p., genaaid gebonden, zwartwit-illustraties, ISBN 978-90-5011-261-1, prijs: € 35,95.

P.S.

NIEUWS UIT DE PROVINCIES

OOST-VLAANDEREN

CURSUS SCHELDENATUURGIDS VERLOOPT SUCCESVOL

De oeverzones van de Schelde vormen uiterst waardevolle natuurgebieden. (Foto Paul Stryckers – CVN)

CURSUS SCHELDE-NATUURGIDS

Enkele jaren geleden participeerde CVN in de organisatie van een cursus Scheldegids door *Scaldisnet* en *Grenzeloze Schelde*. Deze cursus was eerder toeristisch georiënteerd en legde de nadruk op het gidsen vanop een rivierschip. Enkele

natuurgidsen, vooral uit het Dendermondse, namen aan deze cursus deel en kregen de smaak van het Scheldeland te pakken. Meteen werd het plan opgevat om een nieuwe versie van de cursus te ontwikkelen als een vervolgmodule binnen het cursustraject natuurgids. In september van dit jaar kon dit initiatief van wal steken. Dit laatste moet nu eerder symbolisch worden opgevat want de nadruk ligt ditmaal op het gidsen in de Scheldevallei. Die vallei bevat historische steden en dorpen, die hun ontstaansgeschiedenis aan de rivier te danken hebben. Er zijn ook prachtige natuurgebieden zoals beemden en riviervloedbossen. De stroom zelf is een belangrijke verkeersweg en plek voor waterrecreatie. Het vele water dat er doorheen moet, vormt soms een bedreiging voor be-

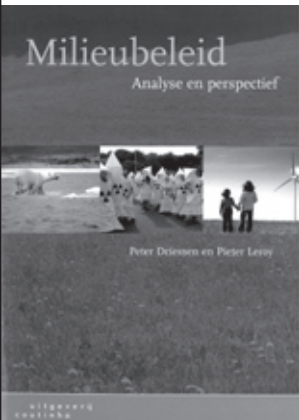
woners in de vallei maar biedt tevens nieuwe kansen voor natuurontwikkeling. De Vlaamse Overheid probeert beide aspecten te verbinden in de ‘gecontroleerde getijdgebieden’. Stof genoeg dus voor een uitermate boeiende cursus. Dat vonden veertien cursisten ook die zich inschreven alsook drie enthousiaste begeleiders: Marc Segher, Marcel De Vriendt en Geert Van Damme. Een hoogtepunt in het programma was de Scheldeboottocht op 23 september onder de kundige leiding van Marcel De Vriendt. Als praktische opdracht moeten de cursisten een scenario uitschrijven voor een Scheldeactiviteit waarbij de verschillende aspecten van de Schelde aan bod komen. Met dank ook aan Scaldisnet en aan prof. Patrick Meire van de UA voor hun ondersteuning van deze cursus.

Tijdens de boottocht op de Schelde leerden de cursisten het werkgebied kennen van op het water. (Foto Paul Stryckers – CVN)

KORT GENOTEERD

HANDBOEK MILIEUBELEID

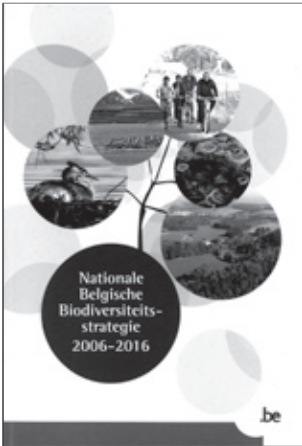

Bij de Nederlandse uitgeverij Coutinho verscheen Milieubeleid – Analyse en perspectief van de hand van Peter Driessen en Pieter Leroy. Het betreft in eerste instantie een handboek voor studenten uit het hoger onderwijs. Milieubeleid kijkt vanuit verschillende perspectieven naar het milieubeleid: politiek, economisch, ruimtelijk en communicatief. Het is concreet toegespitst op de Nederlandse situatie maar bevat heel wat gegevens die ook voor Vlaanderen relevant zijn. Heel interessant maar géén lichte kost!

Driessen, P. en P. Leroy (2007) Milieubeleid, Analyse en perspectief, uitg. Coutinho, Bussum, 434 p., paperback, geïllustreerd, prijs: € 44,50, ISBN 978 90 469 0066 6.

NATIONALE BELGISCHE BIODIVERSITEITS-STRATEGIE 2006-2016

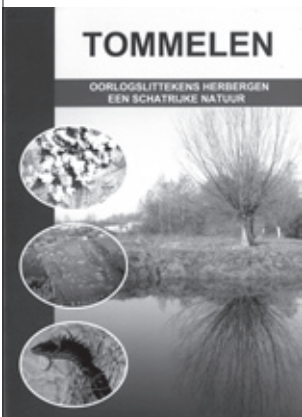
Bij de Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu verscheen een brochure over de nationale Belgische biodiversiteitsstrategie 2006-2016. De inhoud omvat een inleiding over biodiversiteit, een beschrijving van het Belgische politieke kader, de leidende beginselen, concepten en benadering alsook de eigenlijke strategie. Deze omvat 15 doel-

stellingen die grotendeels door de verschillende gewesten moeten worden gerealiseerd.

De brochure is gratis beschikbaar bij voornoemde FOD: informatieloket van het DG Leefmilieu, tel. 02/524.95.26, fax 02/524.95.27, info_environment@health.fgov.be of downloaden van www.haelth.fgov.be

TOMMELEN – NME SAMEN MET GESCHIEDENIS

Tommelen is het kleinste van de door Natuurpunt beheerde reservaten in Hasselt. De ruime publieke belangstelling voor dit gebiedje tijdens de Erfgoeddag was geen toeval. De beheerders willen immers de ecologische waarde van dit bedreigde natuurgebied verbinden met de cultuurhistorische ontstaansgeschiedenis. Tommelen, een verzameling van meer dan honderd amfibieënpoelen, ontstond t.g.v. het geallieerde luchtbombardement op het rangeerstation van Hasselt op 8 april 1944. In een aantrekkelijke brochure worden beide aspecten belicht. Op die manier kan een brede doelgroep bereikt worden; een ge-

slaagde vorm van combinatie van NME en erfgoededucatie.

De brochure telt 18 p. op A4-formaat en is gratis te verkrijgen via info@natuurpunthasseltzanhoven.be en kan op de gelijknamige website van de afdeling bekeken en gedownload worden.

TENTOONSTELLING: KLEUR OM TE OVERLEVEN

Met de nieuwe tentoonstelling in het NME-centrum De Vroente te Kalmthout wordt maar een klein onderdeel van de functie van kleur in de natuur belicht, namelijk in hoeverre de kleur van een plant of dier bepalend is voor zijn kansen om te overleven. Planten en dieren hebben heel wat speciale trucs om aan hun vijanden te ontkomen. Geen enkel dier is veilig. Overal liggen rovers op de loer: in bossen en weiden, in het water en in de lucht. Als een dier wordt geroken, gezien of gehoord, is het feitelijk al in gevaar. Om zijn overlevingskansen te vergroten moet een dier verdedigingsmiddelen hebben, zoals hard kunnen lopen, kunnen bijten of steken, giftig zijn, enz. Dieren die geen enkele verdediging hebben, moeten zich verstoppen, zodat ze niet opgemerkt worden. De tentoonstelling laat zien dat kleuren in belangrijke mate meehelpen in de grote strijd om het bestaan, het spel van kat en muis, van rover en prooi! Het project begint met een diaklankbeeld. Op een verrassende manier laten we de kinderen zien dat licht alle kleuren van de regenboog in zich heeft. Verder wordt d.m.v. plaatjes al kennis gemaakt met de diverse onderdelen waaruit het project bestaat. Voor de kleinsten is er weer een aparte diaserie gemaakt.

Er wordt bij elk plaatje wat verteld (de tekst ligt erbij). Dat biedt kinderen de gelegenheid spontaan te reageren en u kan, indien nodig, wat langer stilstaan bij een dia. Naast de diaserie bestaat het project uit vijf onderdelen:

- zonder licht geen kleur: over hoe wij kleuren zien en beleven;
- ik zie, ik zie wat jij niet ziet! Over camouflage en vermommening;
- even schrikken! Over signaal- of waarschuwingskleuren;
- soort zoekt soort: over de belangrijke sociale functie van kleur in het dierenrijk.
- kleuren om (van) te snoepen: over lokken met kleur.

Bij ieder onderdeel ligt een zwarte map, waarin beschreven staat hoe er met de post gewerkt moet worden en welke spelletjes gebruikt kunnen worden.

Deze tentoonstelling is een realisatie van het IVN Valkenswaard.

De tentoonstelling is geschikt voor kinderen van 4 t/m 12 jaar. Nog tot 22 februari 2008. Openingsuren: weekdays 9u-17u, weekend en feestdagen 14u-17u. Gratis Toegang! (gesloten tussen Kerstmis en Nieuwjaar). <http://www.devroente.be>, devroente@lne.vlaanderen.be

ELFDE ANKONA-DAG

Op zaterdag 9 februari 2008 vindt de elfde jaarlijkse ontmoetingsdag van de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie (ANKONA) plaats in het provinciehuis van Antwerpen (Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen). Naast een aantal voordrachten en een debat wordt ook tijd en ruimte voorzien om infostands van particulieren, verenigingen en instellingen te bezoeken.

Alle info over de ANKONA-ontmoetingsdag (programma, inschrijving, wegbeschrijving, etc.) is te raadplegen op de website www.ankona.be of www.provant.be/ankona.

ABONNEMENT CVN-KRANT

Een abonnement op de CVN-krant is in principe gratis. U moet u altijd aanmelden als abonnee, via mail, telefoon, fax of brief.

We nodigen u wel uit om een vrijwillige bijdrage te betalen. Dit helpt ons niet alleen het tijdschrift maar ook de kosten te drukken. We zijn zo vrij om tweemaal per jaar een overschrijvingsformulier mee te sturen: in het eerste (maart) en derde (september) nummer. Dit gebeurt automatisch naar alle abonnees. Een formulier in september betekent niet dat u –mocht u dit wensen– nog niet zou betaald hebben...

Opgelet: betalen geldt niet als aanmelding voor een abonnement. Gelieve dit steeds te doen op de manier zoals hierboven aangegeven!

INFO

CVN-LANDELIJK SECRETARIAAT:

Meir 44a 2000 Antwerpen
03/226.02.91, fax 03/233.59.97,
info@c-v-n.be
www.c-v-n.be

Stafmedewerkers:

Paul Stryckers, directie, redactie CVN-krant
paul.stryckers@c-v-n.be
Ilse Snoeck, administratie
ilse.snoeck@c-v-n.be

Stella Van Hofstraeten, ondersteuning vrijwilligers
stella@c-v-n.be
Ellen Vandenplas, IKZ, lokaal duurzaam beleid en EDO
ellen.vandenplas@c-v-n.be

CVN IN DE PROVINCIES:

ANTWERPEN

Educatief medewerker: **Bea Verreet**
Meir 44a, 2000 Antwerpen
03/226.02.91
bea.verreet@c-v-n.be

LIMBURG

Educatief medewerker: **Petra Haesen**
CVN-Werkgroep Limburgse Natuurgidsen
Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk
011/26.54.82
cvn.limburg@telenet.be

OOST-VLAANDEREN

Educatief medewerker: **Pieter Blondé**
Geen provinciaal secretariaat
055/33.54.49
pieter.blonde@c-v-n.be

VLAAMS-BRABANT

Educatief medewerker: **Christy Vanfraechem**
Villa Coremans, Gelrodeweg 2, 3200 Aarschot
016/35.30.96
christy.vanfraechem@c-v-n.be

WEST-VLAANDEREN

Educatief medewerker: **Ann D'Heedene**
Geen provinciaal secretariaat
050/82.57.26
cvn.westvlaanderen@skynet.be

VAN HET SECRETARIAAT

NIEUWE MEDEWERKER OP LANDELIJK SECRETARIAAT

In het raam van deeltijds onderwijs is Kim Kenens dit schooljaar opgevolgd door een nieuwe administratieve medewerker. Marouan Bouassem is zeventien en woont in Deurne. Hij staat Ilse en de andere collega's bij met allerlei administratieve opdrachten. We wensen Marouan een leerrijk en boeiend schooljaar toe!

LANDELIJK SECRETARIAAT VERHUIST (VOORLOPIG) NIET

Begin november verhuisde het *Antwerp Business Center* uit het kantoorgebouw op Meir 44a naar een nieuwe stek op de De Keyserlei. Meteen blijven nog maar twee huurders achter in het grote gebouw, waaronder CVN. Het zal nu afhangen van de plannen van de eigenaar of de huur nog zal worden verder gezet als de huidige huurtermijn afloopt. Op termijn is het de bedoeling dat het kantoorgebouw met de achterliggende school plaatsmaakt voor -alweer-een *shopping centre*.

